

Szilasi szerint – augusztus

Kánonteremtő „étkek”

Azt tehát, hogy az olyan rusztikus és archaikus tudatmódosítók, mint a disznósajt és a pálinka, itt – némiképp talán meglepő módon (jól látható, ugye, hogy mellékesen a kortárs wellness-diskurzusok is kapnak egy jókora, de még mekkora fülest) – valójában egészség-szimbólumok, könnyedén megértettem.

„Az egészség a magyar kultúra kánonteremtőinek szemében gyanús adomány. (...) Aki a disznósajtot, az 50 és fél fokos kisüsti pálinkát és **Lukács Györgyöt szereti, az lehet eszes fickó, de nem képzelhető el róla, hogy hallja a szférák zenéjét.**” Hát, ez bizony tényleg teljesen így van. A magyar irodalmi kánon valóban úgy lett kitalálva, hogy abban (nyilván: a nemzet antropomorfizációjaként, egyben pedig Krisztus alakmásaként) szinte kizárólag olyan figurák szerepelhetnek csak (és ez döntően meghatározza a műveik közül történő választásnak és a művek interpretációjának szabályait is), akik vagy nagyon sokat szenvedtek vagy (de még inkább: és) korán meghaltak. **Petőfi – Ady – József Attila.** Stb. *Gézcsókom.* Könnyen meglehet, hogy **Arany** Jánost csak az a híres, bűzlő *sipolya* mentette meg nekünk. **Eörsi István:** *Betegségemről* című (nem szoktam ezt a szót használni:) megrázó, az egész magyar betegség-irodalmat újraolvasztató, alighanem épp hangsúlyozott és közszemlére tett irodalmatlansága miatt oly nagyszerű szövege (*ÉS*, 2005. augusztus 12., 15 és 20.) többek között azért a hónap legfontosabb írása számomra, mert – radikálisan másféle hasznok reményében – megpróbálja következetesen kijátszani a megigazulást ígérő nagy magyar irodalmi szenvedés-toposz hatalmát. Nem vagyok biztos benne, hogy nem vall teljes kudarcot. Az eredmény azonban mégiscsak egy olyan szöveg, amelynek diszkurzusformáló ereje – egy (talán nem is) teljesen más terepen – a kortárs szövegek közül egyedül **Nádas Péter** *Saját halálához* fogható.

Azt tehát, hogy az olyan rusztikus és archaikus tudatmódosítók, mint a disznósajt és a pálinka, itt – némiképp talán meglepő módon (jól látható, ugye, hogy mellékesen a kortárs wellness-diskurzusok is kapnak egy jókora, de még mekkora fülest) – valójában egészség-szimbólumok, könnyedén megértettem. Nagyobb baj, hogy – felettébb sajnálatos módon – a Lukács-kedvelés kanonikus problematikusságát is érteni vélem. Az efféle (a lehetséges kanonikus delikvenst ideológiai alapon beemelő vagy diszkvalifikáló) ügyek a magyar irodalomban akkor sincsenek megbeszélve, ha – itt-ott, néha-néha, kivételesen – esetleg már volt is róluk szó. Mert errefelé – felettébb sajnálatos módon – nem nagyon szokás magát a *megbeszélés módját* megbeszélni. (Lásd még – picinyke alapmű – **Esterházy Péter:** *Kis magyar pornográfia. Kicsoda mit csináljon a kicsoda micsodájával.* *ÉS*, 2005. augusztus 5. 3.) Itt rothad, bűdösödik az egész a nyakunkon. **Kulcsár-Szabó Zoltánnak Paul de Man** egész korai publicisztikáját és az azt körülvevő teljes diszkurzust értelmeznie kellett, hogy (mellékesen) nézőszöveget kínálhasson fel saját – már akiéi, persze – dolgainkhoz (**Kulcsár-Szabó Zoltán:** *Olvasás/politika: a „Paul de Man-ügy”, Tiszatáj*, 2005. 8. 76-100.). Pl.: „...nyilvánvalóan összehasonlíthatatlanul súlyosabb dolog a

diktatúra idején párthatározatokat aláírni, mint kritikai vagy egyéb cikkeket jegyezni az akkori Népszabadságban, ez a különbség azonban nem feltétlenül fosztja meg utóbbi aláírásokat kétes performatív értéküktől.” (98.) Nos, én azt természetesen nem tudom, hogy **de Mann**nak a vallomás episztemológiai feltételrendszeréből kibúvó beszédaktusokra megalkotott híres ’hallgatásaktusok’ (*silence acts*) terminusa valóban utal-e annak (a német megszállók kultúrpolitikájával mindenképpen szembenálló kiadványnak) a – hihetetlenül tökéletes – címére, amelynek kiadásában **de Man** annak idején bizonyíthatóan közreműködött (*Exercice du silence*). Abban azonban teljesen bizonyos vagyok, hogy a magyar irodalomban tényleg túlságosan rövid és közvetlen az út az aláírások performatív értékének (általában, persze, elmaradó) alapos értékelésétől a kanonikus rang (így természetesen: villámgyors) odaitéléséig. Gyilkos és öngyilkos stratégia ez. Nem kellene így lennie.

És mindeközben ráadásul azzal hitegetjük magunkat, hogy értjük egymást. Pl.: „A Monarchiával foglalkozó magyar szépirodalmi művek önreflexív tradíciót alkotó első vonala **Jókaitól Krúdyn, Márain, Ottlikon át Esterházig** ugyanis vagy nem foglalkozik a nyelvproblémával, vagy pedig, ellentétben az osztrák Monarchia-irodalommal, éppen hogy a világ nyelvi leképezhetősége, a kommunikáció mindenkori sikeressége [elsőre azt írtam: ellen – de nem:] mellett érvel.” (**Gárgó Gábor**: *A határon túl idegen ország. Holmi*, 2005. július, 852.) Nagyon-nagyon kemény szavak. Azt hiszem, nem is vagyok biztos benne, hogy teljesen így van. Az viszont bizonyos, hogy a magyar irodalomban a katharzis fogalmának egy olyan használata van érvényben, amely szorosan összekapcsolódik a megértés nehézségein túlemelkedő, végül mégiscsak sikeres kommunikáció eszményével. **Márton Lászlónak Térey János**: *A Nibelung-lakópark* című művéről írt tanítandóan (bár, persze, taníthatatlanul) nagyszabású kritikája legalábbis, ha jól értem, zárlatában épp erre mutat rá. „*Félelem van benne, együttérzés nincs, efféle nem is ébreszt az olvasóban. Tudomásul kell vennünk, hogy a magyar költészet egyik jelentős, hosszú távon talán reprezentatív alkotására a kietlenség jellemző.*” (Ezt most hagynám kicsengeni.)

Hát, végigolvastam: ez így együtt ezúttal nem lett túl vidám. Aki röhögni akar, olvasson Arthur **Phillipset** (*Vencel tér – Nagyvilág*, 2005. augusztus.): ott talál jó nagy *happy endinget*. Vagy **Somssich-Szőgyény Bélát** (*Alaprajz – Holmi*, 2005. július). Az legalább tényleg jó.

Szilasi László